

Jakob Tamme 40. surmaaastapäevaks

Meie vähestest kirjanike koondistest oli omapärasemaid nn. «Väike-Maarja parnass». Sinna Edela-Virumaa kultuurikeskuse koondus läinud sajandi 90-ndail aastail kolm nimekamat kirjanikku: Jakob Liiv, Jakob Tamm ja Peeter Jakobson. Väike-Maarja parnassi liikmed virgutasiid üksteist loominguks, arutasid omavahel kirjanduslike probleeme, eriti aga taotlesid luulekeele kultiveerimist. Viimane seik jääbki ehk koondise püsivamaks teeneks.

Jakob Tamm põlvenes Tartumaa külakehvislast, olles sündinud 7. mail 1861 Nõo kihelkonnas talusülase pojana. Vaesuse tähe all mõõdus kogu tulevase kirjaniku noorpõlv. Lõpetanud majanduslikele raskustele vaatamata Tartu seminari, töötas ta 1883. a. alates õpetajana Pihistveres, hiljem Põltsamaal Eesti Aleksandri-koolis. 1893. a. augustis kinnitati Tamm Väike-Maarja kihelkonnakooli juhatajaks, kelleks ta jäi oma surmani, s. o. 26. juulini 1907. a. Seega täitis käesoleval kuul 40 aastat Jakob Tamme surmast.

Tänuksid väike-maarjalased on püstitanud oma kausaegse koolijuhataja hauale J. Koordi poolt valmistatud kirjaniku büsti.

J. Tamm on meil leidnud tunnustamist eeskätt ballaadide ja valmide meistrina, kuigi tal ei puudu ka rida õnnestunud tüüriisi luuletusi. Ballaadide kirjutamiseks virgutasi luuletajat tutvumine Puškini teostega, mis peale žanri valiku on mõjustanud ka Tamme temaatikat. Valmide loomisele inustas teda Krõlovi eeskujul. Tamme loominguks tähistab vene kirjanduse mõju algust eesti luules. J. Tamm oli põhiliselt vene orientatsiooni inimene, mistõttu tema luule-

toodangust armastati kodanlikus Eestis tih-ti vaikides mõõda minna. Suur osa tema hilisemast toodangust püsib küni tänini käsi-kirjas.

Nii enda proletaarse päritolu kui ka vene progressiivse kirjanduse mõjutuse seisavad Tamme loominguks tähtsal kohal sotsiaalsed probleemid. Ta maalib masendavaid pilte mõisaorjusest ja parunite poolt sooritatud ülekohtust. Küll ei ole Tamme lauud kättemaksude virgutavad, nagu Bornhöhe ja Saali ajalooline proosa, kuid nad ei lase unustada ehisade kannatusi ja tõstavad teadvusse mõisa tõelist palet.

Olgu lisatud, et Tamm ei sallinud sakslasi ega võtnud saksa keelt sühugi. Lugulaulus «Ronga Mats» loob ta terava satiiri nende rahvuslike reeturite kohta, kes püüdsid mõisnike ees kintsukaapimisega soetada endale tulutoovaid positsioone suguvendade kulul.

Tammel jätkub teritatud pilku ka meie talurahva hulgas tekkivate klassivahede paljastamiseks. Ta näitab suuratalunike ahnust tööliste tagakiusamisel, perenaiste kalkust endale alluvate vastu. Tamme sümpaatiad on üldiselt kehvikutega, keda ta paljudes lauudes kirjeldab suure südamesoojusega.

Vene klassikute lugemine virgutab Tamme ka tõlkimisele. Ta on esimesena eestindanud ulatuslikumalt vene värsseepikat Puškinilt, Lermontovilt, Krõlovilt, Koltsovilt, Maikovilt jt. Kõige sellega andis J. Tamm omapoolse tõhusa panuse vene ja eesti rahva sõpruse süvendamiseks.

Mitte vähene progressiivne osa Jakob Tamme toodangust kuulub kahtlematult selle väärtusliku hulka, mida nõukogude kultuur võtab üle meie mineviku kultuuripärandist.

O. Kuningas.